

Орієнтовний план аналізу поезій

I. Загальні питання:

1. Назва твору, ім'я автора.
2. Назва збірки, складовою якої є вірш.
3. Рік написання та видання;
4. Поштовх для створення збірки чи вірша.
5. Кому присвячений.
6. Наявність епіграфа, його значення.

II. Теоретичні, літературознавчі питання:

1. Тема, ідея.
2. Жанр твору (громадянська, інтимна, пейзажна, філософська, релігійна лірика тощо).
3. Композиція твору (варто пам'ятати, що в ліричному творі сюжет відсутній, натомість увага зосереджується на певному почутті, виділяють такі композиційні етапи почуття:
 - а) вихідний момент у розвитку почуття;
 - б) розвиток почуття;
 - в) кульмінація (можлива);
 - г) резюме, або авторський висновок.
4. Ключові образи твору (звернімо увагу, що найчастіше визначальним у ліриці є образ ліричного героя - це умовна дійова особа, думки й почуття якої розкриваються у ліричному творі).
5. Які мовні засоби сприяють емоційному наснаженню твору (йдеться про лексику, тропи, фігури, фоніку), як саме?

Епітети, порівняння, метафори, уособлення, символи, гіпербола, літота, алітерація, асонанс, інверсія, анафора, епіфора, градація, обрамлення (кільце), риторичні питання, оклики.
8. Версифікація твору. Рими:
 - 1) чоловічою називається така рима, в якій наголос на останньому складі (чужині -- мені);
 - 2) жіночою називається така рима, в якій наголос на передостанньому складі (бúду -- забúде);

3) дактилічною називається така рима, в якій наголос падає на третій від кінця склад (віченьки -- ніченьки);

4) гіпердактилічною називається така рима, в якій наголос падає на четвертий або п'ятий від кінця склад (кішечкою -- усмішечкою).

Спосіб римування:

1) Суміжне або парне -- коли римуються суміжні (сусідні) рядки парами. Таке римування умовно позначаємо: аа бб вв

2) Перехресне римування -- складніше, в ньому римуються кінцеві слова парних рядків з парними, а непарні -- з непарними; воно найпоширеніше у сьогоденній силабо-тонічній версифікації. Схема: абаб.

3) Кільцеве або охопне (оповите) римування -- коли римуються перший рядок з четвертим, а другий -- з третім. Два рядки з парними римами оповивають згори й знизу два рядки, які теж римуються між собою. Схема: абба.

4) Монорима або наскрізне римування (франц. monorime від грецьк. monos -- один) -- вірш, у якому всі рядки (більше трьох) охоплює одна рима. Схема: ааааа...

Віршовий розмір: ямб, хорей, дактиль, амфібрахій, анапест

III. Культурологічні питання:

1. Синтез мистецтв, що спостерігається у вірші чи збірці.
2. Українознавчі аспекти.
3. Культурологічне оточення, наявність музичного супроводу.
4. Думки митців та критиків.
5. Власна думка про твір.

ЗРАЗОК АНАЛІЗУ

Д. Павличко «Я стужився, мила, за тобою...»

*Я стужився, мила, за тобою,
З туги обернувся мимохіть
В явора, що, палений журбою,
Сам-один між буками стоїть.
Грає листя на веснянім сонці,
А в душі -- печаль, як небеса.
Він росте й співає явороньці,
І згорає від сльози роса.*

*Сніг летить, колючий, ніби тріна,
Йде зима й бескидами гуде.
Яворові сниться яворина
Та її кохання молоде.
Він не знає, що надійдуть люди,
Зміряють його на поруби,
Розітнуть йому печальні груди,
Скрипку зроблять із його журби.*

1. Подаючи короткі відомості про автора цього вірша, слід окремо підкреслити два моменти: гуцульське походження письменника, а відтак відображення, переосмислення у його творах природи, характерів, мови карпатського краю; таку рису стилю Д. Павличка, як пісенність лірики, досконале уміння відтворювати дух, атмосферу поетику народної пісні.
2. За жанром перед нами зразок інтимної (конкретніше -- любовної) лірики з елементами пейзажної.
3. Провідний мотив твору - туга нещасливого кохання, що спонукає до творення краси, мистецтва.
4. Композиція вірша чітка, виразна, це підкреслює прозорість думки, довершеність емоційного малюнка. Вихідний момент - сум ліричного героя за коханою (1-й рядок);
розвиток почуття -- ліричний герой стає явором, що росте й співає яворині, мріє про її кохання;
кульмінація -- смерть явора (передостанній рядок);
резюме -- яворова туга перевтілюється у Скрипку (останній рядок).
5. Система образів вірша будується на основі фольклорного паралелізму: герой і героїня - явір і яворина.
6. Поруч з паралелізмом наскрізним художнім засобом у творі є персоніфікація: явір набуває прикмет людини. У такий спосіб увиразнюється думка про одухотвореність, здатність усього суцього почувати.

Піднесено-трагічна історія кохання розгортається в поетовому рідному краю. Здогадуємося про це завдяки гірським, лісовим та лісорубівським мотивам, а також діалектизмам (що поодинокі -- не перевантажують текст і влучно вжиті): «тріна» -- тирса, колюча остюкувата полова; «бескиди» -- гірські урвища, провалля.

Авторський задум вміло увиразнюється досить різноманітними тропами і синтаксичними фігурами. Тугу самоти, розлуки з коханою, силу почуття підкреслюють метафори (явір «палений журбою», «згорає від сльози роса»), персоніфікації («яворові сниться яворина»), просте двочленне порівняння («А в душі печаль, як небеса», «Сніг летить колючий, ніби тріна»), метонімічний епітет («печальні груди»), інверсія («І згорає від сльози роса» -- саме згорає). Риторичне звертання («мила»), літота («яворонька») промовисто увиразнюють ніжність ліричного героя у ставленні до коханої. А метафоричний епітет «кохання молоде» розкриває безсмертя, красу, свіжість, цноту й пристрасть цього почуття в душах героїв.

Найбільше смислове навантаження падає на останній рядок вірша. Символ «скрипка» остаточно розкриває мотив твору: скрипка -- це краса тужливої мелодії, краса рукотворна, уможливлена людською творчістю, чий ширше -- просто краса душі людини, але саме краса, народжена, вигранена шляхетним почуттям кохання, хай навіть, нещасливого. Інверсія ще раз виділяє серцевинний символ твору. До речі, останній рядок є чіткою логічною крапкою, цілком вичерпує тему, після нього не можна додати до сказаного жодного слова.

Виразний звуковий, музичний супровід емоційного малюнка створює фоніка вірша. Надто ж у 2-й строфі, де вісім разів повторюється звук [с] (що передає шум вітру у кроні дерева, символізує сум, смерть), а також у 4-й строфі, де звук [р], повторений сім разів, посилює суворість, трагізм зображуваного (алітерація).

7. Особливості віршування: Тип римування перехресне: абаб

(тобою \ мимохить \ журбою \ стоїть).

Віршовий розмір: п'ятистопний хорей:

Вид строфи: катрени

8. Підсумок: Поезія Дмитра Павличка справила на мене велике враження. Вона дещо сумна, мінорна, сповнена печальних передчуттів. Своєю ліричністю, мелодійністю схожа на народну пісню. Мені сподобався вірш, хоча було дуже шкода ліричного героя, бо добре, коли кохання - взаємне й щасливе почуття...